

Med gorami.

Povest dveh sirot. — Spisal Ivan Česnik.

(Dalje.)

II.

Janko je prignal domov in je stekel v hišo, da dobi kaj za želodec. Bil je dobro lačen.

Pred kočo je sedel ded Andrej in se oziral po nebu.

„Jutri bo lepo vreme, Mina.“ Zagledal se je v skalnate, puste gore, ki so molele s svojimi hrbtičastimi vrhovi proti nebu. Kako je ljubil te gore, med katerimi je preživel svoje življenje! Tedaj je zazvonilo v dolinici Zdravo Marijo. Počasi so pluli glasovi kvišku k samotni koči, ki je bila poveznjena ob strmo rebro in je radovedno kukala izmed drevja. Ded se je odkril, za trenutek poslušnil, se prekrizal in molil naglas. Minka v kuhinji mu je odgovarjala, in Janko je pomagal, kolikor je znal.

„Dober večer, ded!“ je rekel Janko po molitvi.

„Bog daj! Kako je bilo na paši?“

„Lepo, ded.“

„Pojdi v kuhinjo in se najej! Potem pa pridi, da prisedeš k meni in poveš, kako si pasel. Janko, jaz te rad poslušam, ker me spominjaš mladosti.“

Stopil je pastir v kuhinjo in voščil teti Mini dober večer.

„Lačen si, kajne, fant? Rekla sem ti zjutraj, da si vzemi več kruha in sira, pa nisi hotel. Vem, da si se kesal.“

„Res je, teta Mina.“

Hlastno je začel Janko zajemati iz velikega lonca kislo repo in fižol. Dišalo mu je kot domači mački salo ob slovesnih trenutkih.

„Ali nisi nič molil pred jedjo? Janko, predno ješ, moli vselej, da ti blagoslovi Bog.“

„Saj smo ravnokar molili.“

Dekla Neža prinese medtem s polja culo zelja za prašiče. Debela je bila Neža in hudoben izraz ji je igral na obrazu.

„Dober večer!“

„Bog daj!“

Stopila je tik Janka, ki je sedel na klopi pri ognjišču, ga pogledala s sivimi očmi in mu zašepetnila:

„Tat, orehe si kradel davi. Čakaj, da pride gospodar. Ta ti pokaže!“

Stresel se je Janko po vsem životu, pustil žlico in lonec, ter hotel pobegniti.

„Tat grdi, ne zbežiš ne. Čakaj, da pride gospodar,“ zavpije Neža in ga zagrabi za rokav.

„Kaj pa je zopet?“ vpraša Mina.

„Orehe je kradel davi. Meni jih je kradel, veste. Zato mora biti tepen še noč.“

Ded Andrej je stopil v kuhinjo in je vprašal Nežo, zakaj drži fanta za rokav.

„Pustite me, saj ne bom nikoli več!“

„Tat mi je pokral skoro vse orehe.“

„Neža, morda se motiš in si jih sama pojedla.“

„Tihobodite vi, saj nič ne veste!“

„Pusti fanta meni!“

„Oče naj ga kaznuje, Neža. Ti ne razumeš tega, jaz tudi ne.“

„Tu ga imate.“

In zagnala je Janka proti dedu, da bi se bila skoro prevrgla oba.

Ded je sedel na klop in Janko je počenil poleg njega.

„Ali si res vzel Neži orehe?“

„Res, ded,“ je odgovoril fant.

„Kdaj?“

„Danes zjutraj. Nikoli več jih ne bom.“

Mina je pripravljala večerjo, Neža je odšla mlest krave, jezna in razžaljena.

„Le glej, Janko! Če kaj potrebuješ, prosi mene.“

Mina ga je pogledala proseče, ker se ji je smilil od prvega dne.

„Janko, ti si čuden. Pokojnega Medliška nisi poznal. Tudi on je kradel, v početku po malem, potem mnogo. Dokler je bil mlad, so mu prizanašali; a pomagalo ni nič. Vedno hujši tat je bil. S starostjo je rastla njegova strast. Naposled je bilo ljudem preveč: ujezili so se in ga ulovili v gozdu. V jazbečji luknji je imel svoje skrivališče. Zvezali so ga pri ognju, kjer je pekel krompir in cvrl slanino, in tirali so ga v vas. Čuj, kaj so počenjali z njim: Toplji so ga z ognjenimi šibami. Vzdihoval je revež, in se mi je smilil v dno srca. Prosil sem zanj, ali niso me slušali. Maščevalnosti ne poznaš še ti pri ljudeh. Trpel je siromak-tat grozne bolečine, dokler niso dospeli orožniki in ga odvedli. Čez leto dni je umrl v ječi. Medlišek ni hotel biti pošten kot drugi ljudje. Janko, človek se mora ravnati po ljudeh, ne ljudje po človeku.“

Spomnil se je Janko tisti hip svojega očeta, ki je bil tudi zaprt. Spomnil se je obljube, ki jo je dal materi na smrtni postelji. Tesno mu je postalo v duši in začel je jokati.

Ded je dvignil njegovo glavico in mu pogledal v oči, ki so bile zalite s solzami.

„Ali vrneš orehe Neži?“

„Kako naj jih vrnem, ded?“

„Jutri ti jih dam.“

„Vi ste dobri.“

„Ali boš še kdaj kradel?“

„Nikoli več.“

Tisti hip sta vstopila Neža in Janez. Prva z golido mleka, drugi s sekuro na rami.

„Dober večer!“ je rekel Janez jezno in položil sekiro v kot, ter zaklenil za seboj hišna vrata.

„Čemu zapiraš, Janez?“

„Ne boj se, Mina! Vem, kaj delam. — Lačen sem, napravi hitro večerjo, nocoj imam še mnogo posla.“

Sedel je za mizo in si podprl glavo z dlanmi. Zdajinzdaj je pogledal srepro proti strani, kjer je sedel Janko.

Luč je nalahno brlela in metala motno svetlobo po kuhinji. Po stropu so lazile muhe in brenčale z drobnimi perotnicami.

Zunaj je plaval mirna, tiha noč po naravi in zavijala skalovite gore v čudno temo. V dolinici je brlelo mnogo luči in okenca so gledala kot čarobna bitja v višave. Iz gozda se je oglašala sova z odurnim glasom. Posijala je luna izza oblakov tam na vzhodu, in prozoren, vijoličastorumen soj je obdal naravo.

Večerjal ni Janko skoro nič; molil je boječe.

Že je hotel v posteljo, ko pristopi k njemu stric Janez, ga jezno pogleda, zagrabi in ga namaha s koščeno roko.

„Tat, ali veš zakaj sem te?“

Janko je jokal in si zakrival obraz; Neža se je pa smejala, teta Mina in ded Andrej sta pa gledala začudeno.

„Stric, ne bom več kradel orehov. Povrnem jih; ded so mi jih obljubili.“

„Potepin, zakaj ne varuješ živine? Po hosti laziš in jemlješ kosom gnezda. Iz tebe ne bo nič. Tak boš, kakor je bil tvoj oče. Zaprt je bil in pijanec. Tak boš ti, te že vidim, da boš tak. Najboljše bi bilo, da te poženem po svetu.“

„Janez, Janez! Zakaj mu to očitaš, kar je bil oče? Fant mora začeti novo življenje; preteklost naj bo pozabljena! Imej ga za svojega, kakor ga imam jaz za svojega vnuka, in trudi se, da narediš iz njega človeka, kakor se potrudim jaz. — Ne veš li, da so otroci kot njive. Seješ žito, vzraste osat. Če mati seje žito in če seje oče osat, potem gotovo zabrsti in bujno vzklije osat, da ga je težko porvati. Morda pa klije med osatom tudi kaj žita; treba ga je negovati in mu kako pomagati, da vzbrsti in razcvete. Tudi v tem otroku je kaj žita, a nima krepkih korenin, treba jih je okrepiti. Telo mu je šibko in slabotno. Zakaj je tako, veš dobro. Pametna vzreja in vzgoja fanta dvigne, da ne bo gazil naprej, ampak da dobi telesno moč in si ojači duševne sile. Ljubimo ga! Ljubezen ga vzbûdi, vzgôji in pripelji od razposajenosti do moči in sreče!“ Tako je govoril sivi ded.

„Mar naj ga poljubljam, če krade in pobija ptičja jajca? Ne bodite premodri in presitni, oče!“

„Oče, čemu se vtikate v to, kar vam nič mar?“ opomni Neža.

„Neža, ti pa molči! Saj ne razumeš očeta. Stari so in dobro vedo, kaj govore.“

„Pametno ravnaj, Janez! Ne jezi se in ne kolni otroka! Božati ga ni treba, tepsti pa tudi ne za vsak nič!“

„Stari ste delali drugače, kakor je zdaj navada. Mene je oče dostikrat nabil,“ ga zavrne Neža.

„Zato si tako pridna,“ jo podraži teta Mina.

„Dobro sem vzgojil otroke!“ povdari ded. „Vsi so prišli k dobremu kruhu. Samo oni se je izkvaril. Tega nisem bil kriv jaz; ljudje so ga izpremenili v volka. Redkokdaj sem tepel, beseda je zadostovala.“

„Bojim se, da je fant podedoval strast po očetu. Oče je bil tat, sin je tat. Ko vzraste, bo pijanec,“ dostavi Neža.

„Ne govori tako! Fantu je treba vzgoje.“

„Ne bojte se! Vzgojim ga po svoji volji,“ dé Janez. „Tako ga izgladim in zmeščam, da bo voljan kot vosek.“

„Glej, da ti ne pobegne. Janez, pravim ti, pametno ravnaj z njim, po krščansko!“

Tako so govorili še dolgo. Ded in Mina sta bila za milo ravnanje z otrokom; dekla Neža in Janez sta hotela doseči vse s palico.

* * *

Luna je sijala skozi nizka okna v izbo, kjer sta ležala ded in Janko. Čudne sence so švigale po kotih, stenah in stropu. Zunaj je vel tih veter in majal vrhove hrušk in orehov. Prijetna nočna pesem je šla skozi naravo. Ded Andrej ni mogel spati, Janko pa je še vedno ihtel pod odejo.

„Janko, saj še ne spiš?“

„Ne, ded. Hudo mi je, najrajši bi zbežal odtod. Če bi vas ne bilo, zbežim že jutri.“

„Janko, priden bodi, pa te bo imel rad tudi stric.“

„Saj bi bil rad priden. Ali, ded, ne veste, kako težko mi je. Navadil sem se v mestu.“

„Odvaditi se moraš! Odvadiš se, le počakaj malo!“

„Ko ste preje pili žganje, ded, je v meni kar kipelo. Hotel sem pri-skočiti in vam vzeti steklenico in piti dolgo, dolgo.“

„To je strast, Janko, ki jo je treba zatreti in streti. Pri nas ne dobiš žganja v roke. Zdaj ga imam, ker mi ga je prinesla hči iz doline.“

„Ded, jaz sem velik revež!“

„To se ti zdi danes; jutri boš vesel in srečen. Kaj je bilo danes na paši?“

In Janko je pripovedoval natančno, kakor se je dogodilo. O Minki je pripovedoval in o kapelici, o čuvaju in o gnezdu. Ded ga je poslušal verno in se je zamislil v one lepe dneve, ko je bil tudi on tak in je skakal v prosti naravi in se je veselil in si je razvijal mlade moči.

„Pri kapelici si bil in Minko si videl. Ali si že slišal, kaj se je zgo-dilo ondi?“

„Nisem še slišal.“

„Ali naj ti povem tisto lepo in resnično povest?“

„Povejte, ded!“

„Davno je že bilo to. Stoletja in stoletja so že minila od takrat. Tedaj je bilo prijetneje tod okrog, in hosta je rastla, kakor daleč je segalo oko. Glej, v tistih dneh je šel na lov bogat grof iz doline, in mnogo gospodov ga je spremljalo. Med njimi je bil tudi deček, ki je znal nebeško lepo svirati na piščalko.

Zgodilo se je, da je grof zašel od drugih lovcev; le mali deček ga je spremljal. Strastno je streljal grof srne in volkove. Prilomastil je pa tisti hip kosmatinec medved. Grof je nameril in ustrelil. Kosmatinec se je popraskal za ušesi, pa jo je udaril na grofa. Ko je to ugledal deček, je potegnil piščalko iz žepa in je zažvižgal tako lepo pesmico, da je medved obstal na mestu; grof je pa urno zatrobil v rog, da so prihiteli lovci in so pomagali usmrtiti divjo zverino. V spomin na srečno rešitev je dal grof sezidati ondi tisto kapelico; dečka je pa vzel za svojega, mu je kupil grad in ga poročil s svojo hčerjo. Tako mi je pravila babica, in jaz tebi to povem. Zapomni si!“

„Ali je bilo res tako, ded? To je bilo lepo v tistih časih. Jaz bi takoj šel nad medveda, če bi se prikazal.“

„Kakšen pa je medved, Janko?“

„Velik kot gora.“

„Jaz sem ga videl često in tudi bežal sem pred njim. Koruzo je hodil lomiti jeseni. Spravili smo se nanj z dolinci in ga hoteli dobiti v pest. Stražil sem dolí pri potoku z nabasano risanico. Kar prilomasti starka z mladičema — naravnost proti meni. Detešmentaj, ujemim se, namerim in jo obstrelim. A spak se zažene proti meni, jaz pa v vodo. Sam Bog ji je dal to misel, da ni šla za menoj. Dobili je pa nismo, ne nje, ne mladičev, pobegnili so kdove kam.“

„Vi ste mnogo doživeli, ded!“

„Mnogo, mnogo. Tudi risa sem stražil, veš, Janko. Včasih sem veliko gozdaril in vozil v Trst, Gorico in na Laško. Danes so vse opustili. To so bili časi. Da bi jih mogel še enkrat preživeti!“

„Tako je bilo! V gozdu sem bil. V bajti sem kuhal večerjo in Bolčkov Gropa je bil z menoj. Ti ga nisi poznal. Predlanskim je šel pod zemljo. Strahopetnež je bil ta Gropa, to ti rečem. Polento sem kuhal in Gropa je cvrl zabelo. Kar začujeva — morða dva streljaja od bajte — javskanje.“

„Ris je!“ pravim.

„Zapri bajto, Andrejec!“ pravi Gropa.

„Ne boj se!“ mu pravim. „Ne bodi šleva!“ Letim s sekiro podirat najbližjo bukvico. Srečo sem imel. Ravno ko je priletel ris do baite, se je podrla proti njemu in ga ostrašila, da je zbežal proti dolini. Gropa se je tako razveselil, da je zmolil tisti večer veseli del rožnega venca.

Zakaj ti to pravim? Da veš, kako sem trpel. Življenje je trpljenje, le pripravljaj se nanj! Moč si ojačiš v gorah, Janko. Še dober fant boš enkrat. Pošten bodi, pa boš srečen že na zemlji. Zadovoljen boš, če le hočeš biti. Z božjo pomočjo se vse prebije. Če ti ne boš zapustil Boga, Bog tudi tebe ne bo.“

Za trenutek sta molčala oba. Luna je kukala skozi motne šipe, in sence so švigale po kotih, stenah in stropu. Ded se je zamislil v svojo mladost in spet vprašal Janka:

„Ali se še spominjaš, Janko, kako je bilo, ko si bil še prav majhen.“

„Malo še vem, ded. Pomlad je bila kot zdaj. Mati so me vprašali, kaj je pomlad, pa sem odgovoril: „Ptič!“

„Samo to?“ so vprašali dalje.

„Še en ptič,“ sem odgovoril.

„To je torej pomlad?“ so vprašali nazadnje, se mi nasmehnili in me poljubili.“

„Janko, kaj je pomlad? Zdaj že veš?“

„Ded, kukavica. Danes sem jo slišal.“

Ded Andrej se je smejal in si je mislil, da je ta preprosti vnuč še v jedru dober, dasi krade in ima v sebi kal strasti, ki je doslej še ni pre-magoval in krotil.

„Janko, prekrižaj se in moli! Takole moli: „Pojdimo spat, svete križe prejemati! Kdor je z Bogom, Bog je z njim, Matere božje Sin. Pojdimo na gorice, na vodice gledat, kaj Marija Devica dela. Verne dušice napaja. Sveti Peter iz raja vernim dušicam odpira. Amen. Priporoči se še angelčku varihu in skleni, da boš odslej pr den. Lahko noč!“

„Lahko noč, ded!“

Zunaj je zavel lahen veter, sova je zaskovikala; Janku pa je bilo kljubtemu prijetneje v srcu.

(Dalje prih.)

V zimi.

Oj pada, pada sneg droban,
zagrinja goro in ravan,
kjer rožice so prej duhte
in ptice glasno žvrgolele.

Jaz v sobi topli pa sedim
in venkaj v divji ples strmim,
kjer burja mrzla brije, piše
in s snegom mete okrog hiše.

Kaj govoriš zdaj ti srce?
Mar strte ti tvoje nade se zdé? —
Ne, ne! — Pomlad bo spet priplula
in trate s cvetjem bo posula . . .

Aleksij Andrejev.

